

FOLKLORISTIKA VE SLOVINSKU

Marija Stanonik: *Slovstvena folkloristika*, Založba ZRC, Ljubljana 2004.

V določenem pogledu je ta obsežna znanstvena študija na Slovenskem izjemna ne samo po nakopičenem in obdelanem gradivu in izvirnih razmišljanjih o problemu, ampak predvsem zaradi tega da na Slovenskem ni veliko teoretičnih knjig, ki bi se v 21. stoletju znanstveno ukvarjale s slovstveno folkloro, predvsem pa poizkušale definirati pojmovni aparat in strokovni instrumentarij tega področja (poleg Stanonikovih knjig obstaja pregledna knjiga o ljudskem pesništvu, ki jo je izdal Marko Terseglav leta 1987 in v kateri na primer samo v kratkem odstavku skuša podati distinkcijo med ljudskim in umetnim pesništvom). Tega se zaveda tudi Marija Stanonik, saj v svoji knjigi hoče teoretično in znanstveno natančno opredeliti slovstveno folkloristiko kot strogo znanstveno disciplino, odkriti njena stičišča z literarno vedo in jezikoslovjem, povrh tega pa poizkuša označiti tudi praktične dosežke te vede v zadnjih letih na Slovenskem. Pri tem izhaja iz predpostavke o samostojnosti slovstvene folkloristike glede na etnologijo in literarno vedo, zato prvo poglavje svoje knjige poimenuje Iskanje identitete slovstvene folkloristike.

Naslednje poglavje avtorica posveča v slovenski literarni zgodovini in slovstveni folkloristiki dokaj znanemu in obdelanemu poglavju, zgodovinskem zarisu preučevanja slovstvene folklore. Prve začetke slovenske slovstvene folkloristike moramo iskati v obdobju romantike in že nekoliko prej, podobno kot pri drugih evropskih narodih. Razvoj v dvajsetem stoletju prikaže predvsem v kritični luči kot iskanje prave identitete vede. V Sloveniji je vse od Matija Murka obstajala močna tradicija enačenja folkloristike s pojmovno vsebino etnologije. Milko Matičetov, pomembni raziskovalec slovstvene folkore v drugi polovici dvajsetega stoletja, je sicer zagovarjal avtonomnost folkloristike, vendar je v svojih tekstih ni precizno definiral.

Prav v tej knjigi zato skuša Marija Stanonik poglobljeno razmejiti jezikoslovje in slovstveno folkloristiko in literarno vedo in slovstveno folkloristiko. V posebnem poglavju se posveča govornici ljudske pesmi, saj ta živi prav v govornici okolja. Z vidika strukturalističnih in poststrukturalističnih teorij razmišlja o folklorističnem razmerju med govornim in zapisanim.

V poglavju *Slovstvena folklor in literarna veda* M. Stanonik poudarja, da pri izdelavi znanstvenih terminov na tem področju izhaja iz strukturalističnih in komunikacijskih izhodišč novejših teorij. Pri tem predlaga pomembne, novo izražene sintagme slovstvene folkloristike: za osnovo znanstvenega in praktičnega dela na terenu uvaja termine: folklorni dogodek, tekstura in kontekst.

Zanimivo je poglavje o slovenskih literarnih zgodovinarjih in njihovem doprinosu za slovstveno folkloro. Marija Stanonik posveti posebno poglavje tudi slavistični folkloristiki, saj se zaveda, da se je tudi slovenska folkloristika razvijala v kontekstu. Začenja z recepcijo slavističnih misli J. G. Herderja (1741–1803) pri Slovencih in jo pri tem zanima na primer vpliv njegovih idej na Kopitarjevo slovnico (1808), saj se je prav Kopitar želel objav ljudskih pesmi v herderjanskem duhu in je vse življenje iskal drugega Vuka Karadžića na Slovenskem.. V tej diahroni verigi omenja tudi Frana Miklošiča, Gregorja Kreka ter Matija Murka.

Kot opozorilo in vabilo k nadaljnjem sodelovanju sledi njeno spoznanje v naslednjem poglavju *Slavistična folkloristika – po slovensko*, da je v drugi polovici 20. stoletja sodelovanje slovstvenih folkloristik iz posameznih slavističnih središč povsem zamrlo. Predlaga, da bi se osnovala skupina za primerjalno raziskovanje slovanske mitologije. Pri skupnem delu tudi izpostavi določene teme, kot recepcijo Cirila in Metoda v duhovnem obzorju posameznih slovanskih narodov. Drugo temo vidi v vprašanju o srednjeveški slovstveni folklori v razmerju do cerkvenega slovstva. Opozarja tudi, da ne v vseh slavističnih deželah je bilo tudi obdelano vprašanje biblije in recepcija svetega pisma v slovstveni folklori posameznih narodov (na Slovenskem je to temo v eni od svojih knjig obdelala prav Marija Stanonik).

Nasprotno pa v poglavju *Evropa v slovstveni folklori in slovstveni folkloristiki* ugotavlja, da je dokaj obdelano vprašanje recepcije evropskih motivov v slovenski slovstveni folklori. V analitičnem pregledu razmišlja o sklopih motivov v slovstveni folklori: obdeluje antični kulturni krog, slovanski kulturni krog, germanski kulturni krog, retroromanski in romanski kulturni krog, ugro-

finski kulturni krog ter balkanski kulturni krog. V drugem delu poglavja jo zanimajo stiki nekaterih evropskih intelektualcev iz drugih evropskih dežel s slovenskimi intelektualci, ki so se ukvarjali s slovstveno folkloristiko. Tu podobno obdela germanski, slovanski, romanski in ugrofinski kulturni krog. Tudi tukaj na koncu navaja več možnosti raziskav še neraziskanih problemov, kot na primer pomen Jerneja Kopitarja, Frana Miklošiča, Gregorja Kreka in Ivana Grafenauerja v širšem, evropskem kontekstu.

V poglavju Svetovna književnost in Slovenska slovstvena folkloristika Marija Stanonik med drugim skuša predstaviti na Slovenskem neznano teorijo Maxa Lüthija, ki vabi k odpiranju med vedama (znano je na primer njegovo raziskovanje pregovorov pri Shakespearu). Tudi avtorica pozikuaša analizirati tri jedra svetovne književnosti, katerih motive je mogoče najti tudi v ljudskem slovstvu: zanima jo starogrška epika in tragedija, Giovanni Boccaccio in njegov Decameron, Fjodor M. Dostojevski in njegovi Bratje Karamazovi.

V zadnjem poglavju Slovstvena folkloristika v slovenskem izobraževalnem procesu avtorica rešuje praktične probleme: o življenju slovstvene folkloristike na univerzitetni in srednješolski ravni.

Poglavitni dosežki te knjige so prav v strogi zastavitvi znanstvene metodologije tudi na področju slovstvene folkore in poskusu točnega definiranja predmeta in terminološkega aparata. Posebno važno je tudi poglavje o skupnih temah, ki se na tem področju odpirajo v slavistični folkloristiki in ki bi zahtevale povezovanja v evropski in slavistični skupnosti. Nasploh Marija Stanonik ne analizira samo gradiva, ampak skoraj povsod podaja tudi možnosti in probleme, ki se odpirajo slovstveni folkloristiki kot znanstveni vedi v prihodnosti. Predvsem za slovensko ozemlje je s praktičnega vidika pomembna opredelitev stanja na področju slovstvene folkloristike v znanstvenih centrih, visokih šolah in tudi drugod ter razmišljanje o njenih razvojnih možnostih v prihodnosti.

Alenka Jensterle-Doležalová

PO KALLIOPÉ I MÚZA MELETÉ

František Všetička: *Možnosti Meleté. O kompoziční poetice české prózy desátých let 20. století*, Votobia, Olomouc 2005, 304 s.

Literární historik a teoretik **František Všetička**, emeritní docent Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, jeden z mála českých vědců, kteří se systematicky věnují české literatuře jako celku, tzn. od nejstarších dob do po dnešek, obrátil v posledních publikacích pozornost k zajímavým postavám antického světa – po nejstarší dceři boha Dia Kalliopé se nyní zaměřil na múzu vynalézavosti Meleté. Samozřejmě: Všetička se pohybuje v rovině symbolů, takže o zřejmém – po knihách *Podoby prózy* (Votobia, Olomouc 1997), *Tektonika textu* (Votobia, Olomouc 2001) a *Kroky Kalliopé* (Votobia, Olomouc 2003) přichází s publikací *Možnosti Meleté. O kompoziční poetice české prózy desátých let 20. století*.

Navážu na poslední z Všetičkových odborných knih (autor totiž rovněž vydává prózu a překládá), na texty z hájemství Diovy dcery Kalliopé. Ta byla věnována kompoziční poetice české prózy čtyřicátých let. Autor se tedy vrátil na začátek minulého století a podíval se na prozaiky, jejichž dílo v daném období vrcholilo, rozvíjelo se i začínalo. Předchozí publikace věnovala z celkem 288 stran rozboru děl autorů 147 stran. Poslední Všetičkova kniha, zřejmě pro velký úspěch, ale spíše z nedostatku podobných textů a také vzhledem ke stále klesající erudici studentů, kromě 154 stran o autorech znovu přetiskuje autorovu studii Co je kompoziční výstavba (s. 163–270) a soupis české literatury o kompoziční výstavbě (s. 272–87), bohužel stále jenom do roku 1980, což je jistě škoda a autora takové „opakování“ mělo vyprovokovat k dotažení dané bibliografie do dnešních dnů.

Všetička soubor svých sedmnácti studií o autorech otevřel rozbohem historického románu **Aloise Jirásk**a (1851–1930) *Temno* (1915) a z kompozičních principů si všiml zejména autorovy konfrontační metody-principu (prostředí, postav, kulturního pozadí, motivů ad.), tedy prostředku, jež čeští spisovatelé užívali ne tak často a který přispěl k tomu, že spisovatel, jenž do literatury vstupoval